

IJTIMOIIY TARMOQ FOYDALANUVCHILARI VIRTUAL IDENTIFIKATSIYASINING XUSUSIYATLARI

Muminov Dilshod Abdurashidovich,
Qarshi davlat texnika universiteti o'qituvchisi

Annotatsiya. Mazkur tezisda ijtimoiy tarmoq foydalanuvchilarining virtual identifikatsiyasining xususiyatlari, ularning virtual psixologik makonini o'rganishga doir nazariyalar talqini, shaxsning psixologik tuzilishini o'rganish muammolari ilmiy tahlillar asosida yoritilgan.

Kalit so'zlar. ijtimoiy tarmoq, shaxs, inson, axborot, psixologik makon, internet, psixologik suverenitet, virtual maydon.

Аннотация. В данной работе рассматриваются характеристики виртуальной идентичности пользователей социальных сетей, интерпретация теорий изучения их виртуального психологического пространства, а также проблемы изучения психологической структуры личности на основе научного анализа.

Ключевые слова: социальная сеть, личность, человек, информация, психологическое пространство, Интернет, психологический суверенитет, виртуальное пространство.

Abstract. This thesis discusses the characteristics of the virtual identity of social network users, the interpretation of theories for studying their virtual psychological space, and the problems of studying the psychological structure of the individual based on scientific analysis.

Keywords: social network, individual, human, information, psychological space, Internet, psychological sovereignty, virtual space.

XXI asr texnologiyalar rivojlanishi va internetning faol rivojlanishi bilan ajralib turadi. Keyingi o'n yillikda internet texnologiyalari jadallik bilan zamonaviy hayotning barcha sohalariga kira boshladi. Axborot jamiyatida odamlar ko'pincha funkcionalligi sezilarli darajada kengaygan ijtimoiy tarmoqlarga haddan tashqari sho'ng'ib ketishadi: bugungi kunda ular nafaqat muloqot, balki o'zini ifoda etish, xarid qilish, ta'lim va mehnat faoliyati, nizolar uchun platformadir. Ijtimoiy tarmoqlar foydalanuvchilarning virtual identifikatorlari yaratilgan o'ziga xos ijtimoiy-madaniy makonni yaratadi.

Birinchi dan, ijtimoiy-madaniy makon – bu shaxsning rivojlanishini belgilaydigan va boshqaradigan muhitning psixologik jihatdan qurilgan maydoni. Ikkinchi dan, ma'lum bir o'rnatilgan hayot tarzi ifodalangan muhitning bir qismi. Uchinchi dan, bu muayyan shaxsning rivojlanish trayektoriyasini belgilovchi va turli ijtimoiy institutlar resurslari orqali shakllanadigan hodisalar va faktlarning dinamik tizimidir.

Biz ijtimoiy tarmoq foydalanuvchilarining virtual identifikatorini o'rganayotganimiz sababli, muhim jihat ijtimoiy tarmoq hodisasining xususiyatlari hisoblanadi. Ijtimoiy tarmoq - bu internet foydalanuvchilari tomonidan yaratilgan muayyan kontent bilan to'ldirilgan ko'p foydalanuvchili interaktiv veb-sayt. Boshqacha qilib aytganda, bu avtomatlashtirilgan ijtimoiy platforma bo'lib, u foydalanuvchilarga

muloqot qilish imkonini beradi va foydalanuvchilarni umumiy maqsadlar, vazifalar va manfaatlar atrofida birlashtiradi.

Ijtimoiy tarmoqlar – bu uning imkoniyatlari aloqani sezilarli darajada o‘zgartirishi va uni yanada qulayroq qilishi mumkin bo‘lgan vositadir. Unda amalga oshiriladigan virtual muloqot bugungi kunda zamonaviy hayotning ajralmas atributiga aylanib bormoqda.

Onlayn resurslarni, xususan, ijtimoiy tarmoqlarni suiiste‘mol qilish kiber giyohvandlikning rivojlanishiga olib keladi. Ijtimoiy tarmoq foydalanuvchilari submadaniyati me‘yorlarini qabul qilish o‘ziga xos qadriyatlar tizimi va dunyoqarashni shakllantiradi, muqobil virtual identifikatsiyani yaratish esa haqiqiy shaxsiy fazilatlarni rivojlantirishga qiziqishning yo‘qolishiga yordam beradi. Bu tendentsiyalar, ayniqsa, o‘smirlik davriga xos bo‘lib, bu davrda insonning hayotga bo‘lgan qarashini va individual turmush tarzini belgilash va amalga oshirishda haqiqiy mualliflik qobiliyatining rivojlanishi sezilarli bo‘ladi [4].

Zamonaviy odamlar uchun ijtimoiy tarmoqlarning jozibadorligi sabablari haqida tabiiy savol tug‘iladi. Albatta, ijtimoiy tarmoqlar tufayli foydalanuvchilar real dunyoda yetishmayotgan resurslardan foydalanish imkoniyatiga ega bo‘ladilar [6]. Avvalo, bu real dunyoda taqiqlangan psixologik ehtiyojlarni qondiradigan har qanday suhbatdosh bilan muloqot qilish imkoniyatini anglatadi. Ikkinchidan, bu har qanday masofada, istalgan mamlakat, millat, madaniyat va boshqalar vakillari bilan osonlikcha o‘rnatilishi mumkin bo‘lgan o‘zaro aloqaning uzoq tabiatini anglatadi. Uchinchidan, bu real hayotda taqiqlangan yoki erishib bo‘lmaydigan turli xil ma‘lumotlarga ochiqlikni anglatadi. To‘rtinchidan, bu kerakli tasvirni yaratish uchun ko‘plab oddiy vositalarni anglatadi, keyin esa boshqa foydalanuvchilar tomonidan baholanadi. Beshinchidan, bu ijodkorlik va keyinchalik jamoatchilik muhokamasi uchun imkoniyatlarni bildiradi.

Eng mashhur ijtimoiy tarmoqlar tizimi muloqotni osonlashtirishga qaratilgan. Biroq, ushbu ijtimoiy tarmoqlarning texnik vositalari foydalanuvchilarga profilni ongli ravishda yaratish, uni kerakli kontent bilan to‘ldirish imkonini beradi: xususan, ularning ismi va familiyasini ko‘rsatishdan tashqari, ular fotosuratni, tug‘ilgan sanasi, oilaviy ahvoli, o‘qish joyi, kasbiy mansubligi va boshqalar haqidagi ma‘lumotlarni e‘lon qilishlari mumkin. Ma‘lumotlarning maxfiyligi boshqa foydalanuvchilarning ma‘lumotlarga kirishini blokirovka qilishning keng doirasi bilan ta‘minlanadi. Muloqot yuzma-yuz yoki ijtimoiy tarmoqning “ommaviy” joylarida – izohlarda, hamjamiyat tasmalarida va hokazolarda amalga oshirilishi mumkin [5]. Istalgan virtual tasvirni yaratish uchun ushbu ijtimoiy tarmoqning keng imkoniyatlari uning mashhurligini belgilaydi.

Telegram, Instagram, Tiktok kabi xalqaro ijtimoiy tarmoqlar O`zbekistonda asosiy foydalanilgan tarmoqlar hisoblanadi. Ushbu ijtimoiy tarmoqlar fotosuratlar va videolarni nashr etishga qaratilgan. Muloqot matn yordamida formatlangan “postlar” yoki “hikoyalar” orqali amalga oshiriladi. Ijtimoiy tarmoqlarda mavjud bo‘lgan foydalanuvchilar ierarxiyasini ko‘rsatish uchun misol bo‘lib xizmat qiladi. Xususan, eng ommabop foydalanuvchilar ta’sir qiluvchilar deb ataladi: ko‘p sonli izdoshlari, yoqtirishlari va virtual muhitdagi obro‘-e’tiborning boshqa atributlari bilan ular original kontentni nashr qilish orqali o‘z auditoriyasiga ta’sir qiladi. Ijtimoiy tarmoq algoritmlari ta’sir o‘tkazuvchi nashrlarning maxsus "tavsiyalar" bo‘limiga kiritilishini ta’minlaydi va shu bilan ularning auditoriyasini kengaytiradi. Bu ta’sir onlayn fikrni shakllantiradi va virtual hamjamiyatlarda qabul qilingan submadaniyatning ma’lum o‘zgarishlariga hissa qo‘shadi. O‘z auditoriyasini (mashhurligini) oshirish maqsadida, ba’zi foydalanuvchilar fotosuratlarini haddan tashqari har xillikda qo‘llashadi yoki "xavfli" selfi (ko‘p qavatli binolarning tomlarida, harakatlanuvchi poezdlarda, yovvoyi hayvonlar bilan va hokazo) chop etishadi [5].

Ijtimoiy tarmoqlar internet foydalanuvchilari o‘rtasidagi o‘zaro aloqalarni tashkil qilish vositasi bo‘lib, quyidagi xususiyatlarga ega:

1. Muvofiqlik. Ijtimoiy media muhiti ma’lum yosh guruhlari foydalanuvchilari, birinchi navbatda o‘smirlar va yoshlar uchun tanish, qulay va mazmunli.

2. Foydalanish imkoniyati. Ijtimoiy tarmoqlardan foydalanish uchun maxsus texnik jihozlar talab qilinmaydi. Internet foydalanuvchilari istalgan vaqtda ushbu manbalardan foydalanishlari mumkin. Ijtimoiy tarmoqlarning tuzilishi internet foydalanuvchilari uchun sodda va intuitivdir, bundan tashqari ulardan foydalanish oson.

3. Masofaviy ta’lim. Ijtimoiy tarmoqlar onlayn muloqot uchun keng imkoniyatlarni taqdim etadi. Video qo‘ng‘iroqlar va konferentsiyalarning paydo bo‘lishi bilan foydalanuvchilar sezilarli vaqtni tejaydi. Qiziqarli va foydali manbalarga havolalarni tezda almashish juda muhimdir. Masofaviy ta’lim imkoniyati cheklangan foydalanuvchilar uchun keng imkoniyatlarni taqdim etadi.

4. Texnik vositalar. Ijtimoiy tarmoqlar keng ko‘lamli texnik vositalarni taklif etadi. Bularga onlayn tarkibni yaratish, tahrirlash va joylashtirish vositalari kiradi. Ijtimoiy tarmoq hamjamiyatlarida foydalanuvchilar, masalan, o‘zaro aloqa, o‘yin-kulgi va ma’lumotlar almashinuvini tashkil qilish uchun materiallarni joylashtirishlari mumkin. Jadvallar, so‘rovnomalar va grafiklarni yaratish, shuningdek, tasvirlar va video / audio fayllarni biriktirish uchun vositalar materialni taqdim etishning vizual imkoniyatlarini kengaytiradi. Forumlar va chatlar muhokama qilish, fikr yuritish va tahlil qilish imkoniyatini beradi. Keng tarqalgan mavjudligi va to‘g‘ri ishlashi uchun minimal texnik

talablar Internet foydalanuvchilariga istalgan vaqtda materiallarga kirish imkonini beradi.

5. O‘z-o‘zini tarbiyalash. Ijtimoiy tarmoqlardagi ma’lumotlarning ko‘pligi va mavjudligi turli manbalarga tezkor kirish uchun noyob imkoniyatlarni taqdim etadi [7], ammo shuni ta’kidlash kerakki, ularning hammasi ham tekshirilmagan. Internetda ma’lumot bilan ishlash ko‘nikmalarini egallash orqali foydalanuvchilar axborotni tez, samarali va samarali qayta ishlash qobiliyatiga ega bo‘ladilar.

Ijtimoiy media hamjamiyatlarida forum texnologiyasidan foydalanish ishtirokchilarga mustaqil ravishda ham, hamkorlikda ham maqolalar va muhokamalar kabi kontent yaratish imkonini beradi. Bu qobiliyat loyihada samarali hamkorlik qilish imkonini beradi. Ijtimoiy media hamjamiyatlari ishtirokchilari o‘rtasidagi muloqot aloqaning uzluksizligini ta’minlaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Muminov D.A. Talabalar shaxsining virtual psixologik makonini o‘rganishga doir nazariyalar talqini. Ta’limda istiqbolli izlanishlar - xalqaro ilmiy-metodik jurnal. № 10/2025 ISSN: 3060-527X, 61-67 b.
2. Muminov D.A. Ijtimoiy tarmoqdan foydalanuvchilar shaxsining psixologik suverenitet xususiyatlari. "Buxoro xalqaro universiteti ilmiy axborotnomasi" ilmiy-amaliy jurnal, № 10, 2025, 4-9 b.
3. Муминов Д.Р. Изучение виртуального психологического пространства личности студентов в зарубежной психологии. ВЕСТНИК ИНТЕГРАТИВ НОЙ ПСИХОЛОГИИ 2025 Выпуск 38 часть 2, С. 301-306.
4. Ермакова, Е. С. Переживание и преодоление кризиса идентичности у юношей и девушек / Е. С. Ермакова // Научный поиск. – 2018. – № 4. – С. 3-5.
5. Юдина, Е. Н. Социальные сети в свете научных парадигм / Е. Н. Юдина, С. А. Захарова // Труд и социальные отношения. – 2015. – № 3. – С. 23-34.
6. Bennett, S. The «digital natives» debate: a critical review of the evidence / S. Bennett, K.A. Maton, L. Kervin // British Journal of Educational Technology. —2008. — V. 39. — No. 5. – P. 775–786. – DOI:10.1111/j.1467-8535.2007.00793.x.
7. Chugh, R. Social media in higher education: A literature review of Facebook / R. Chugh, U. Ruhi // Education and Information Technologies. – 2018. – Vol. 23 (2). – P. 605–616. – DOI: 10.1007/s10639-017-9621-2.